

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.





TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET, FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNERREDAKTÖR: *LOTTEN DAHLGREN*

INNEHÅLL:

Ur en brefväxling mellan S. A. Hedlund och Fredrika Bremer.

S—E W—r: En tjänstefolksfråga för 100 år sedan.

Litteratur: K. J.: Moderna argonauter af Eliza Orzeszko. — En droppe ur hafvet af Annie Quiding. — L. D.: Ärkefienden af Harold Gote. — Elsa Wang af Wilma Lindhé. — Fru Margret af Nanna Wallensteen.

E. B.: Kvinnornas fredskongress.

Föreningsmeddelanden.

SVECIA,Solidt, tidsenligt Lifförsäkringsbolag.
Ömsesidighetsprincip. — Svensk dödlighet.

Kontor: Regeringsgatan 3.

Olycksfall-försäkringsanstalten **GOTHIA.**

Afslutar olycksfallförsäkringar på liberalaste och tidsenligaste villkor.

Hufvudkontor: Regeringsgatan 3, 2 tr.

Största lager af
Duktyger,
Lakans- och Örngåttslärfter,
Handdukar, Hollands, Madapolam,
Piqué, Broderier & Spetsar.
Specialité: **Damutstyrslar,**

hvilka förfärdigas å egen Syateljier och levereras fullt färdiga, märkta och tvättade.

Egen Tvätt- och Strykinrättning jemte Ångmangel.

K. M. LUNDBERG, Stureplan.

K. M. LUNDBERG

Textilafdelning, Thyra Grafström.

Färdiga och påbörjade **Broderier** på siden-, kläde-, lärft- och yllestramalj, passande för Dukar, Portiärer, Mattor Kuddar, Serveringsdukar m. m. Mönster uthyras. Requisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående.

Hufvudbutik:
Regeringsgatan 26.

Filialer:
Drottninggatan 73 A
Storgatan 9
Munkbron 5
Götgatan 24.

Sybehör,

Liffoder, Kjolfoder,

Skoningstyg, Ärmlappar,

Lifband och Fjädrar

af de bästa qualitéer.

HERM. MEETHS.

Sirius-Kaminer,

mycket bränslebesparande och med prydligt utseende säljas af:

Per Froms Velocipedfabriks-Aktiebolag,

(Kongl. Hofleverantör.)

Mäster Samuelsgatan 34, Stockholm.

OBS.! Prospekt sändas på begäran. OBS.!

SMEDMANS HANDELSSKOLA,

STOCKHOLM,

Storkyrkobrinken 9, Allm. Tel. 21 11.

Nya elever mottagas alla tider på året. Anmälningstid kl. 9—12.

OBS.! Å bref anhålles om fullständig adress.

Gustaf Smedman.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti af Stockholms Enskilda Bank åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att in-teckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerar in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter Stockholms Enskilda Bank därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Nyheter till Julen 1900.

Bibelns barn. För våra barn skildrade af *C. E. van Koetsveld*. Öfvers. af kyrkoh. *Bernh. Bohlin*.

Frیدهborg. Folkkalender för 1901 af pastor *B. Wadström*, med bidrag af flera författare. 35:te årg. Rikt illustr. Kart. 1 kr., kloth. 1.75.

Varde ljust! Illustrerad nordisk missionskalender för 1901 af docenten *A. Kömodin*, med bidrag af flera författare. 9:de årg. Häft. 1 kr., kart. 1.25.

Korn åt små fåglar. Kristlig barnkalender för 1911, rikt illustrerad. Häft. 1.25, kart. 1.50.

Pastorn. Berättelse af *V. L.* Bemyndigad öfvers. från danskan. Häft. 1 kr., kart. 1.25.

Blåklintar plockade vid vägen. Berättelser af *L. Lunnell*. Häft. 50 öre.

Guds båge i skyn eller trästeorier för tider af sorg och mörker, af dr. *J. E. Mackduff*. Öfversatt af lektor *G. S. Lövenhielm*.

På väg till morfar. Med illustrationer af *Jenny Nyström-Stoopendahl*. Häft. 1.25, kart. 1.50.

På olika vägar. En berättelse för ungdomen och dess vänner af *Minna Blümmér*. Häft. 1.25, kart. 1.50.

Missionsbibliotek för folket:

No 16. Indtannmissionären i urskogen. Verklighetsskildring af *E. R. Baierlein*, missionär. Pris 75 öre.

No 17. Bland människokötlarne på Nya Guinea. Ett vittnesbörd om evangelii makt af *S. McFarlane*, missionär.

Annie eller ljusets barn. Af *O. F. Walton*. Häft. 75 öre, kart. 1 kr.

Den stora frågan af *J. J. Jansen*, f. d. kyrkoh. i Røken, Norge. Bemynd. öfvers. af rektor *A. A. Berg*. Häft. 75 öre.

Våra barn, vägledning till uppfostran i hemmet af *H. P. Hunsen*, med förord af *Wih. Beck*. Bemynd. öfvers. af *E. N. Söderberg*, fil. dr. Häft. 1 kr.

Hvad är sann vänskap? Af *C. Skorgaard-Petersen*, kyrkoh. Bemyndigad öfversättning af *E. N. Söderberg*, fil. dr. Häft. 50 öre.

Bibliotek för de unga:

- No 99. Jul och krig af *T. Bangener*.
- » 100. David bagare af *Runar Alm*.
- » 101. Elsas minnesgåva af *Thora*.
- » 102. Den lyckliga resan af *A. Vollmar*.
- » 103. Arbetet bringar lycka af *D. O.*
- » 104. Före och efter Jul af *D. O.*
- » 105. Den lille hemlöse af *L. S.*
- » 106. Ett eget hus.
- » 107. Ellas lifsuppgift af *Rana*.

Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition.

Aug. Magnusson

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

STOCKHOLM.

(Etablerad 1860.)

Största lager i Norden

af

Kulörta och Svarta Klädningstyger
i **Siden** och **Ylle**,
Bomullsvvaror, **Kapptyger** och **Schalar**.

Afdelningen

för å egen fabrik confectionerade artiklar, in-
rättad efter utländskt mönster, erbjuder ett

storartadt urval af **färdiggjorda**

Promenad- och Sällskapsklädningar,

Bluslif och Kjolar,

*Res-, Rid-, Velociped- o. Gymnastikdräk-
ter, Morgonrockar och Underkjolar m. m.*

Allt efter senaste modeller.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 2867.

**Profver på begäran
kostnadsfritt.**

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

Ur en brevväxling mellan S. A. Hedlund och Fredrika Bremer.

När för några veckor sedan underrättelse ingick, att S. A. Hedlunds innehållsrika lefnadslopp lyktats, fördes tanken, utom på allt det betydelsefulla detsamma inneslutit, till en episod i denne mans lif, säkert en af dess skönaste och minnesrikaste: vänskapen med Fredrika Bremer. Det varma vänskapsförhållande mellan dessa båda närsläktade andar, hvilket fann ett uttryck i en del tankerika bref, har visserligen redan under Hedlunds lifstid blifvit behandladt i skrift, särskildt i den teckning han i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning lämnat af »den vördade och kära väninnan», som han kallar henne. Men sedan den sist kvarlevande af de två vännerna gått bort, ser man detta vänskapsförhållande i ett förklaradt ljus och med nyvagnadt intresse tar man del af de dokument, som tjäna att belysa detsamma.

Dessa dokument bestå af en samling bref från Fredrika Bremer till S. A. Hedlund, genom den senares älskvärda frikostighet skänkt till Fredrika-Bremer-Förbundet några år före gifvarens död. Tyvärr finnas icke Hedlunds egna bref i behåll, då som bekant Fredrika Bremers arfvingar förstört större delen af hennes efterlämnade korrespondans. Men fastän blott den ena partens del i brevväxlingen bevarats åt eftervärlden, får man af denna en ganska klar föreställning äfven om den andras personlighet, och man igenkänner, återspeglade i hans berömda kvinliga korrespondents ord, många af de drag, som karakterisera Sven Hedlund: den varmhjärtade människovännen, den för allt framåtskridande nitälskande reformmannen, den entusiastiske förkämpan för alla slag af ädla frihetsrörelser, icke minst för den, som har kvinnans höjande till mål.

Bekantskapen mellan Fredrika Bremer och S. A. Hedlund förskrifver sig från år 1851, då han ännu var kvar i Stockholm, och befordrades af gemensamma litterära intressen. Korrespondansen, som inleddes sedan han flyttat till Göteborg, omfattar åren 1852—1855; efter ett längre uppehåll under författarinnans utländska resor återknytes den år 1862, då Fredrika Bremer, hvars intresse i hög grad fängslats af »Den siste atenaren», som då nyss utkommit, vänder sig till Hedlund, författarens vän och beskyddare, för att få veta »hvem och hvad» denne Viktor Rydberg är. Sedan fortsattes den skriftliga förbindelsen mellan vännerna, till dess den afbröts af den enes död år 1865.

Det här återopade brevet med Viktor Rydberg som föremål har redan flere gånger offentliggjorts, men den öfriga delen af brefväxlingen är mindre känd, äfven om ett och annat citat därur förut meddelats i tryck. Då nu S. A. Hedlunds nyss timade död återskänkt dessa bref aktualitetens intresse, torde däri ligga skäl nog för ett mer utförligt återgitvande af deras innehåll än hvad hittills skett. Många af de yttranden, som däri förekomma, kunna läggas till den skatt af rika, banbrytande tankar, som Fredrika Bremer lämnat i testamente åt eftervärlden.

* * *

De första breffven behandla hufvudsakligen litterära spörsmål. Det är författarinnan Fredrika Bremer som tillskrifver tidningsredaktören Sven Hedlund. Men på en del smådrag märker man, att det redan då existerade närmare beröringspunkter mellan de brefväxlare, än de som bruka förefinnas mellan ett par främlingar, som endast mötas så att säga å ämbetets vägnar. Det kunde ej ha varit annat än en verklig vänskap som förestafvat ord sådana som följande, hvilka man återfinner i det äldsta brevet i samlingen, dateradt d. 23 nov. 1852. Det berör Hedlunds publicistiska verksamhet och vittnar om det intresse hvarmed Fredrika Bremer omfattar så väl sin unge väns personlighet som hans nyligen tillträdde befattning som hufvudredaktör för Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning.

»Lycka till», skrifver hon, »att ha uppnått en befattning och ställning som jag påminner mig det af er ansågs såsom en den önskvärdaste. Mätte den synas er så allt ännu. Ni har fått medel i hand mäktigare än guld att gagna dem 'som arbeta och äro betungade'. Att ni vill göra det, att ni kan göra det, det vet jag. Att ni skall göra det hoppas jag innerligen. Men stridsfanan måste då höjas i fridsfurstens namn; så blott blir den en seger- och fridsfana. England och Amerika, icke Frankrike, måste blifva våra föredömen på frihetens och framåtgäendets väg. Ännu en gång hjärtligen lycka till!»

Och i nästa bref (d. 8 dec. 1852) fullföljer brefskrifverskan med värme samma ämne, hvilket tydligen ligger henne mycket om hjärtat. Hon skrifver:

»Ännu en gång hjärtligen lycka till utförandet af alla goda afsikter och föresatser. Men vill ni tillåta en äldre väninna ett varningsord, framkalladt af några af dessa föresatser?

Kasta er ej in i en alltför polemisk riktning. Det är lätt att finna fel och att klandra. Men med klandret väckes mera harm än nytt lif, om det ej uppbäres af stark öfvertygelse och insikt om botemedlen mot de öfverklagade bristerna. Framställningen

af en god kommunalvård, hvarhelst den finnes, borde gå i bredd med attacken mot den dåliga.

Visst är att i denna tid hjälper oss ingenting att kämpa en god kamp för en god sak såsom sträng rättvisa och billighet i allt och mot alla.»

Och liksom rädd att ha uppträdt som en alltför docerande mentor slutar hon sina kloka råd med följande älskvärda urskuldande:

»Se i detta blott att jag är -- femtio år gammal och er uppriktiga väninna Fredrika Bremer.»

* * *

Men om äfven rent personliga uttalanden, som de nyss citerade, förekomma, så afhandlas, som nämnt, i de äldsta breffen mest litterära frågor. Hedlund synes ha begärt något bidrag af den frejdade Fredrika Bremer för Handels- och Sjöfartstidningens följetongsafdelning. Hon säger sig visserligen — i samma bref af den 23 nov. — vara alltför upptagen af utgifvandet af sina »Hemmen i den nya världen» för att se sig »god till att frambringa något sådant» som det begärda, men följetongsfrågan tycks dock mycket intressera henne att döma af den beredvillighet, hvarmed hon inlåter sig på diskuterandet af andra arbeten, lämpade för ändamålet. Hennes nyss avslutade resa i Amerika och bekantskapen med de amerikanska författarna ge anledning till framkastande af åtskilliga öfversättningsförslag. Berättelser af den då nyss världsberömda vordna författarinnan till »Onkel Toms stuga», af Hawthorne och Catherine Sedgwick rekommenderas varmt, i synnerhet den förstnämndas debutarbete, »The Mayflower».

Angående detsamma skrifver hon:

»Det innehåller teckningar och genretaflor, som utmärka sig genom deras lokal- och nationalfärg, genom sanning, friskhet och hjärtlighet. Några äro obetydliga, men några skulle utgöra goda följetongsartiklar, och då förf. genom sin »Uncle Tom» nu blifvit ett af samtidens största litterära lejon, så skola säkert dessa första friska prof af hennes sköna talang emottagas med nöje. Vill ni hafva dem jämte ett litet förord af mig?»

Det enda Fredrika Bremer begär som lön för sina goda råd och lån af böcker är, att Hedlund »till deras öfversättning använder ett medellöst *fruntimmer*. Och jag vet», tillägger hon, »ert eget hjärta skall leda er därtill.»

Vare sig det nu var af filantropisk bevekelsegrund eller af redaktionsintresse — och ett löfte om ett förord af Fredrika Bremer var ej så litet lockande — eller troligen af båda tillsammans, men Hedlund tycks ha skyndat sig att antaga förslaget rörande »The

Mayflower». Redan ett par veckor därefter är nämligen genom Fr. Bremers förmedling en öfversättning af ett par af dess skisser under arbete, och de följande breffven sysselsätta sig mycket med de sålunda inledda följetongsaffärerna. Man anar dock af ett och annat yttrande, att det mer varit det goda hjärtats ingivelse än det litterära ömdömet som följts vid valet af öfversättarinna. Dennas språkbehandling — och alltjämt är det genom Fredrika Bremer underhandlingarna med Hedlund föras — synes i dennes tanke ej ha varit fullt tillfredsställande. Äfven förmedlarinnan tycks finna det befogade i anmärkningarna, ehuru hon opponerar sig mot en del af dem. Hon ger nämligen följande naiva erkännande:

»Till min öfverraskning fann jag, att hon (öfversättarinna) var mindre stark i svenska språket än man borde förmoda det af ett ungt fruntimmer, som gått igenom de bästa pensioner i Stockholm.»

Nyårsafton 1852 afsändes det utlofvade förordet*). Fredrika Bremer skriver därom:

»Här medföljer min lilla inledning, som har blifvit en hel liten afhandling. Men jag tror att ni ej skall hafva något emot den, i synerhet som den så varmt omfattar er älskade 'Uncle Tom'. Polemiken, som jag sett både in- och utrikes drifvas mot romanen och som äfven andas så mänskligt stora och ädla som vår Geijer kunde ingå på, åtminstone i muntliga utgjutelser, har framkallat detta försök att ställa denna vår tids älsklingsläsning på — den hylla, dit den hörer. Och jag tackar Uncle Tom för en god handräckning därvid.»

Äfven i de följande åren behandlas i korrespondansen författarefrågor. En af dem rörde bidrag till »Folk-kalendern Götha», hvarom Fredrika Bremer troligen blifvit anmodad af Hedlund. Hon skriver den 7 febr. 1854:

»Till Folk-kalendern, där Thekla Knös och Onkel Adam teckna sina namn, skall jag med nöje ge mitt bidrag och skall bjuda till ge ett par riktiga godbitar, en på vers och en på prosa. Jag förmodar att bidragen ej behöfvas förr än längre fram på året. Nu har jag mycket, mycket att sköta med — barn och madamer och komitéer, och får ingen tid att skriva något utom angelägna bref.»

Vidare heter det i samma skrifvelse:

»Andra delen af mina amerikanska bref har jag tillsändt er på Göteborg. Vill ni bryta ut något stycke därur för er tidning, så tag — berättelsen om det fredliga nybygget i Mississippidalen

*) Publicerades i Handelstidningen för den 20 jan. 1853 under rubriken »Om romanen såsom vår tids epos».

efter mrs Child. Det är en liten godbit som måste göra godt. Jag själf kan aldrig läsa om den utan innerlig rörelse.»

Hon tillägger:

»Min käraste läsning för närvarande är schweizaren A. Vinets arbeten. Han är en kristlig Emerson, storsint såsom denne i sanningens och den andliga frihetens dyrkan, men större i sin utgång och ändpunkt, större i ödmjukhet, fullkomligare på allt vis och för mig en af senare tidens värderikaste bekantskaper inom litteraturen.»

Det utlofvade bidraget till Folk-kalendern satt emellertid långt inne, hvilket framgår af ett ångerfullt bref af d. 12 aug. 1854, och skälen till uteblifvandet äro i sanning tungt vägande.

»Har ni trott mig vara död», skrifver hon, »eller ha förlorat minnet, då jag på så länge icke låtit höra af mig för den där Folk-kalendern. Jag lefver och jag minnes, men — jag har suttit nu i mer än fem månader vid en döendes bädd, och *det* har upptagit tid, tankar, lif och lust ifrån allt annat. Min stackars moder fick ett nytt anfall af slag i början af förliden mars månad och har allt sedan *hållit på att dö* under svåra och omväxlande plågor utan ro dag eller natt, så att det är ett under att hon ännu lefver, och icke blott lefver utan har blifvit något bättre och starkare till kroppen, kan äta mer o. s. v., ehuru hennes tillstånd i öfrigt är bedröfligt nog. Under sådana omständigheter skall ni ej undra på att förmågan att skrifva eller att skapa något varit såsom död. Och Folk-kalendern får detta år icke något bidrag af mig, så vida den icke vill upptaga ett par små stycken skrifna för något längre tid sedan (och som jag härmed sänder), det poetiska (*Sundet*) då jag var i Danmark, det prosaiska för några månader sedan. *Sundet* har många oregelmässigheter, men har, synes mig, friskt lif så att det kan förtjäna ett »får gå!» *De vissna löfven* är ett blad ur min egen inre historia. Båda styckena äro emellertid så obetydliga till omfång, att jag förmodar de ej kunna väga stort i den materiella viktskålen» — — —

I ett bref af d. 4 jan. 1855 tackar hon för det genom Hedlund henne tillskickade honoraret för hennes »små bidrag till den prydliga Folk-kalendern Götha».

»Tack för brefvet», heter det, »och det andra; jag är *fullkomligt* nöjd med båda. Icke så nöjd är jag med några tryckfel, som litet vanställa meningen på ett par ställen i de små styckena; men något i den vägen får en författare alltid vänta sig att se, då han får se sina tankar i tryck. Dessa här äro i alla fall obetydliga

i jämförelse med de kolossala, som jag ibland fått med förskräckelse skåda, som t. ex. då aflidne professor Palmblad, min förste vänlige uppmuntrare och boktryckare, förvandlade, i en viss romantisk och rörande situation, ordet *skuggor* till — *suggor*. Det var dock bra lätt gjordt. En annan satte *nysa* i stället för *rysa* på ett ställe, där läsaren bort rysa eller åtminstone känna sig högtidligt stämd och nu i stället måste skratta. Det går väl an ändå när tryckfelen äro så påtagliga, att de komma på tryckningens räkning, och icke, såsom oftare är fallet, äfvensom med många svåra öfversättningsfel i öfversättningar på främmande språk, på författarens. Men denna klagovisa är så gammal som skrifkonsten; därför icke mer därom!

Angående sina litterära sysselsättningar för tillfället skriver hon i samma bref:

»Jag sätter nu ihop och låter trycka små, små böcker för de små; och när ni en gång får en liten en i huset, så skickar jag ett helt paket guldkorn och ordspråk. Till nästa nyår vill jag ge ut några rätt folkliga folkskrifter. Vi måste verka medan dagen är.»

Detta allmännyttiga litterära företag kan väl betraktas som en fortsättning till det som Fredrika Bremer satt i gång redan till julen 1852, hvarom hon i sitt bref af den 16 dec. detta år yttrar:

»Julen är inne med sitt mörker och kommer snart med sitt ljus. Stockholms fruntimmersförening vill under denna högtid låta hvarje hem, där nöd och död gästat under farsoten, stråla gladare och rikare än någonsin tillföre i den store helarens namn. Den kommer ock att sända ut små barnskrifter af inhemska författare och söker gifva uppslaget till en egendomlig svensk barnlitteratur.

Kanske nästa jul får jag sända ett litet paket med dessa barnskrifter till — — en liten son eller dotter i ert hus.»

* * *

För öfrigt vittnar hvart och ett af dessa bref om skriverskans varma hjärta, som alltid öfversvallade i kärlek och medkänsla för allt och alla i behof af stöd och hjälp, vare sig det gällde ett allmännyttigt företag eller en enskild hjälpbehöfvande. Och helt säkert visste hon att hon däri möttes på halfva vägen af den vän, till hvilken hon skref. Än är det någon i Amerika bosatt svensk, hvars anförvandter i Sverige hon lofvat efterforska och för hvilken hon anlitar Hedlunds alltid beredvilliga tjänstaktighet. Än har berättelsen om en hjältemodig handling af ett par fiskare vid västkusten, hvarom hon läst i tidningarna, väckt hennes uppmärksamhet och hon frågar om Hedlund »vet något mer om dessa präktiga karlar» och om »något blifvit gjordt för att belöna dem».

Än gör hon sig till förespråkarska för en fattig yngling, som af sjuklighet är förbindrad att fullfölja sina studier, men som har »sin fröjd af vetenskapliga och litterära sysselsättningar», hvarför hon hoppas att Hedlund skall pröfva hans förmåga och förhjälpa honom till något inkomstgifvande arbete. Än är det någon på obestånd kommen familj, för hvilken insamling är satt i gång. För alla har hon några varma, hjärtevinnande ord, som visa, att hon trängt in i dessa sina medmänniskors förhållanden och att det ej är fråga om en blott ytlig välgörenhet.

* * *

Det märkligaste ur brevväxlingen är dock de uttalanden, som däri förekomma i kvinnofrågan och äktenskapsfrågan, ämnen, som utan tvifvel lågo henne nära om hjärtat och i hvilka hvarje Fredrika Bremers ord väger tungt, icke minst för vår tid, som sett så många af hennes tankar bära frukt. Hvad hittills meddelats har endast varit brottstycken ur korrespondansen, med uteslutande af det oväsentliga. De bref, som nu följa, återgifvas däremot i sin helhet, på några få utelämnningar när.

Stockholm d. 16 dec. 1852.

Jag kan icke låta det gamla året nalkas sitt slut utan att sända min unga vän i Göteborg min tacksägelse för brevet af d. 15:de okt. och min hjärtliga lyckönskan till hans förlofning med en älskvärd ung flicka och med detsamma nära förbindelse till en så aktningvärd och högt aktad man som greve Thorsten Rudenschöld. Jag hade väl hört ryktesvis talas om denna förlofning, men hade ingen visshet därom förrän genom ert bref. Det glädde mig uppriktigt att höra att ryktet sagt sannt, ty ingenting är så välgörande, verkar så utvecklande och så stadgande i allt godt på en god och ädelsinnad ung man som förbindelsen med en ung kvinna af äkta kvinnligt värde. På ett djupt och gudomligt vis fullända sig dessa båda naturer under kontakt med hvarandra, strålande in i hvarandra i kärlek hvad djupast och störst de äga inom sig, ja uppenbarande därunder hittills för dem själfva fördolda skatter, genom andarnas giftermål ett nytt andligt lif, och födande en helhet och fullhet af lifvet, som de förut blott dunkelt anat men aldrig ägt. Jag skildrar den fullkomliga föreningen mellan tvenne själar i kärlek eller i vänskap, ty de två stå hvarandra mycket nära. Må ni i ert äktenskap lära känna en lycksalighet, som jag äfven lärt förstå i lyckliga och innerliga vänskapsförhållanden, men nu — har blott i minnet, ty dem jag älskat och blifvit så älskad utaf — de äro alla döda. Dock att så ha älskat, att så ha lefvat med ett mänskligt väsen, det är en outsäglig välsignelse. Man vet då hvad him-

melen är och man tror på dess eviga verklighet. Det blir då en fläck i vårt hjärta, i vårt innersta, som ständigt är grön, där källor springa och där rosor dofta, en fridlyst oas, där evig sommar råder och dit vi kunna fly i mörka stunder som till vårt egentliga hem. Ty hafva vi haft så hem uti en annans själ, att tillfälliga störningar blott ses som farande moln på en klar himmel, ha vi känt med en annan varelse ett så djupt samband att intet i världen förmådde rubba dess innerlighet, ha vi känt att vi hörde samman i evighet, af djup gudomlig nödvändighet, ja då kunna vi låta mycket i lifvet gå och komma som det vill, mycket förlora, mycket lida och ändå vara lugna och ändå ha nog och ändå tacka Gud för en oändlig rikedom i vårt hjärtas visshet.

Blifve det så för er!

Hvad er nya lagstiftning angår med afseende på äktenskapet, så skulle jag vara färdig att ingå därpå, om ni kunde öfvertyga mig om att barnens öde därigenom blefve i någon mån mera betryggadt, ja att det icke blefve vida mer prisgifvet åt slumpen och samvetslösheten än det nu är. Taga vi människan sådan hon är i allmänhet på jorden och i dess samhällen, så se vi dock klart, att det är icke godt att förtro sig till hennes ingifvelser, ty nyck och passion ha däri en alltför stor del och öfverrösta ofta hennés högre samvete och skulle troligen göra det totalt, om hon ej i mänsklighetens högre samvete och i de lagar, som uttala och representera detta, hade på en gång en manande vän och en domare, som hindrar henne att hemfalla under själfviska och tillfälliga lustars lag. Det är väl klart, att de juridiska banden i äktenskapet äro samhällets medel för att skydda de svagas (hustruns, barnens) lif och framtid mot mannens (eller föräldrarnas) glömska eller rissaktning af sina plikter. Och prästens inträde i kyrkans eller religionens namn för att förena makarna är blott det yttre uttalandet af den inre sanning och det syfte, som allena gör föreningen emellan man och kvinna till något verkligen ädelt och heligt. Det var en helig förbindelse före prästens tillkomst, men människorna skulle ej ge akt därpå eller lätt glömma det, om icke kyrkan gifvit den inre lagen en form och ett ord, som uttalar dess helgd och blir ett bindemedel blott emedan det representerar hvad som innerst bör binda makarna. »Kärleken behöfver ryggestöd af plikten», sade en gång Geijer, och en annan gång: »Man talar om kärleken som om något stillastående, och ändå är ingen kärlek tänkbar utan metamorfoser». Se er omkring i världen och fråga er hur mången man skulle förblifva trogen make

och fader, om han under fluktuationerna af sin kärlek icke hade ryggstöd af plikten (och af den allmänna sedliga opinion, som pliktbegreppet födt af sig), om under kärlekslivets metamorfoser ingen helig lag förde till en normal utveckling.

Kväkaresamfundet, som afkastat alla vanliga yttre lagar och beropa sig på den inre lagen, den inre rösten såsom enda rättesnöre, har dock förutsett att denna måste vara lika hos alla och stödjer sina förbund på en sådan öfverenskommelse. Så t. ex. vid giftermål förklara kontrahenterna inför församlingen, att de vilja lefva tillsammans såsom man och hustru, och detta är nog att stifta äktenskapet. Men disciplinen af känsla, tankar och hela lefvet är ifrån barndomen så sträng inom kväkaresamfundet, att den allmänna meningen är där mera bindande än för oss några rätts- och kyrkformer och förer i grunden till samma mål, att personer, innan de föda barn till världen, väl må besinna vikten af denna handling och af de plikter, som böra följa därmed, är väl en fordran af sund moral, äfvensom af erfarenheten. Och därför är det med något skäl som man fäster namnet *oäkta* vid den förbindelse, som icke ger akt på dessa högre mål af äktenskapet, utan söker blott låg själf-tillfredsställelse. Att barnen få lida därför såsom *oäkta* är orätt mot barnen, men huru hjälpa det? Det är föräldrarnas fel, då de alstrat barnen utan heligt uppsåt. Och föräldrarnas missgärningar måste alltid till en viss grad drabba barnen. Samhället kan ej gifva efter sitt rena moralbegrepp. Barmhärtigheten, som är samhällets krona, frågar mindre efter detta och sluter den förorättade i sin upprättande famn. Och det är hvad som sker alla dar dels genom enskild välgörenhet, dels genom offentliga goda anstalter.

Huru ofta under närvarande tid, då efter koleran man närmare efterforskat barnens tillstånd i de fattiga klasserna, huru ofta har man ej här funnit fäder, som afskuddat sig all försorg för sin afkomma och som äfven lyckats att göra det, då de ej kunnat bindas därtill genom prästbevis för lagligt äktenskap. Flera sådana förskjutna små har vår fruntimmersförening måst åtaga sig. Men ni blir själf far en gång, och ehuru jag vet, att ert hjärta är en mera bindande makt för er än några yttre rättsformer, så torde ni en gång vid blicken på era små känna er som fader äfven *samhälle* (?), och i det faderliga samhällets namn skall ni fordra både rättstjänarens och prästens biträde för att betrygga det uppväxande släktets ekonomiska och moraliska vård. Och kunde detta biträde sträckas äfven till skydd för de oskyldiga s. k. oäkta små, så — vore det väl.

Men jag har för länge uppehållit er vid detta ämne. Fullt och hjärtligt instämmer jag med er i frågan angående kvinnans myndighetsålder, och på det uppväxande släktets bättre framtid ser jag öfver hufvud enda garanti uti kvinnans moraliska och samhälleliga upplyftande uti alla klasser. Mitt återstående lif skall ägnas att verka därför i min mån. I andra och tredje delarna af mina »Hem i den nya världen» skall ni se åtskilligt af min tro och mina tankar häröfver. Med första tillfälle skall jag sända er den nyss utkomna andra delen. Den tredje torde väl dröja tills mot våren.

Hjärtlig tillönskan af glädje, lycka och allt godt detta år, nästa år och — — alla år från er gamla väninna

Fredrika Bremer.

* * *

Det bref, som i likhet med det nyss anförda mer utförligt redogör för Fredrika Bremers ställning till en del för hennes kön viktiga spörsmål, är af ett par år senare.

Den 3 febr. 1854 skrifver hon:

»Jag måste äntligen med några ord i dag tacka er för ert vänliga bref af den ... januari, och synnerligen för det rena och hjärtliga deltagande för mitt köns belägenhet, som ni där yttrar. Ni har fullkomligen rätt: det är mången ogift, medelåldrig kvinna, som skulle vara friskare och äfven mera ren, om hon hade *ett barn* till föremål för hennes hjärtas ömhet och omsorg. Likväl måste jag motsätta mig åsikten, som vore detta förhållande enda villkoret för hennes hälsa och renhet. Och jag ber er därutinnan tro en djupt kvinlig natur, som kunde utsägligt ha älskat make och barn, utsägligt ha njutit, med oändlig fullhet ha lefvat i de förhållanden som tillhöra föreningen emellan man och kvinna, som en tid i sitt lif äfven längtade till dem, som till sitt väsens — *icke* himmel men väl blomning, och likväl frivilligt afstått ifrån dem och sedan *utom dem* njutit tillvarelsens fullhet och rikedom, ja njuter dem i denna stund med en frihet och fröjd, som icke blir så mången gift maka och moder till del. Men vore denna sällhet egoistisk, så skulle jag ej tala om den. »Den som icke älskar, han känner icke Gud.» Den ogifta eller barnlösa kvinnans lif har sina egna frestelser och sorger, men en stor del af dessa uppkomma — åtminstone till deras makt öfver henne, af den ensidiga och falska riktningen i hennes uppfostran och i den litteratur, hvaraf hon föder sig och

som nästan uteslutande hänvisar henne för värde och sällhet på äkta ståndet och modersvärdigheten. Dessutom har det slafveri, under hvilket den ogifta kvinnan lider genom opinion och lagar, stor skuld i hennes brist på själs- och kroppshälsa, brist af duglighet och sällhet. Och Gud välsigne er med — den skönaste och älskligaste dotter, för det ni ärligt vill kämpa för de bundnas sak i detta afseende!

Men se, äfven i närvarande tid, en ogift kvinna, öfver den första ungdomsåldern, med någon frihet och någon förmögenhet, godt hjärta och godt hufvud — och jag skulle vilja visa er några sådana kvinnor bland våra för de fattiga verksamma medborgarinnor här — och ni skall finna en friskhet, en duglighet, ett friskt och gladt lif, som vittnar om en vida lyckligare tillvarelse än den af mången kvinna med en grälig eller slarfvig man och flera barn, dem hon med bekymmer måste draga fram. Ja, visste kvinnorna rätt, före giftermålet, allt besvär och allt bekymmer som ofta barnen förorsaka, så — skulle många besinna sig väl, innan de vågade sig in i det företaget. Åtminstone skulle de vara mer angelägna, än ofta nu, att icke gifva hand och hjärta utan åt en make, som äfven kan blifva ett stöd och en hjälp i lifvets allvarsamma omsorger.

Det finnes äfven en kraft, som ej sällan uppkommer genom förnekelsen af tillfredsställelsen af kvinnans naturliga böjelser i yngre år och som i katolska länder finner ett skönare fält för verksamhet och lif än i våra. Den varma känslan, bortvisad att söka gensvar och fullhet hos jordiska föremål, vänder sig ofta till himmelska och finner i umgänget med dessa och lifvet i dessa ej sällan en fullhet och en fulländning, som det naturliga lifvet aldrig så hade kunnat skänka. Tro mig, där äro ljufheter, hänryckelser, utsägliga fröjder i ensliga hjärtan, som sprider en glans öfver tillvarelsen, öfver jordiska och himmelska ting, öfver det närvarande och tillkommande och låter själen flamma af kärlek och lof, — på ett sätt som låter vanliga kärleksfröjder synas bra — vanliga och svaga. Dock kunna de renaste, innerligaste kärleksstunder emellan älskande människohjärtan — dessa då tårar falla ned öfver leende läppar, och man begär blott att offra sig för att bevisa sin tro och kärlek — dessa kunna ge tanke därom och komma dem nära. *Men* dessa människolifvets blomningsstunder aftaga med åren. Det är ett jordiskt vid dem, som drar dem till stoftet eller fångslar deras vingar. Som sylfidens i den sköna baletten med detta namn falla de af och hon dör, stelnande i verklighetens omfamning. Hvad af den mänsk-

liga Psyke, som befriade sig därur, som lever upp på nytt med odödliga vingar och strålar, som ej släckas, tillhör icke en naturlig utan en öfvernaturlig kärlek. Lyckliga de, som inom äktenskapet lyckas att utveckla och behålla denna senare. Deras kärlek är »född af Gudi». Vill ni se svart på hvitt hvad kvinnans kärlekslif kan vara utom könslifvet, så läs Confessions de S:te Thérèse; och fråga er huru många lyckliga älskande i jordiska förhållanden kunna tala om sådana fröjder och med sådana ord. Och dessa fröjder, *de* äro icke underkastade vanskligheten; de ha hopp och löfte och förkänsla af evigt lif, de aftaga ej utan snarare stiga med stigande år.

Hvad våra ogifta kvinnor i Sverige, både yngre och äldre, ännu i allmänhet storligen behöfva är — frihet och ett starkt medvetande om dess värde samt om deras egen förmåga att bruka den. En ädel själfständighet, hvilat vid sig själf och Gud allena är första villkoret för all högre utveckling och sällhet.

I allt hvad jag skrivit har jag något arbetat därför, men jag hoppas att innan jag dör skall mitt arbete gifva ett mera helt resultat. Jag skall härefter mera koncentrera mina krafter därpå, mera utslutande lefva därför.

Tack för den lilla vackra bilden af ert hemlif på Leckö! Huru hjärtligen gläder jag mig icke för er åt förbindelsen med denna familj, som säkert åt ert rena och goda hjärta skall gifva — just hvad det behöfde för att lefva rätt fullt och färdigt, så i hemmet som i samhället.

* * *

Sista brefvet i samlingen är skrivet den 18 april 1865, således Fredrika Bremers sista år. Tilltalsordet *ni* har nu förbytt till det förtroliga *du*, vänskapsbandet har således under årens lopp knutits fastare mellan vännerna. Här följer slutet af detta bref, däraf man finner att åldern ingenting dämpat af den entusiasm, hvarmed Fredrika Bremer omfattade alla samhällsnyttiga reformer. Efter att som så ofta förr ha vädjat till sin korrespondents tjänstvillighet i fråga om något enskildt barmhärtighetsverk skriver hon:

»Ett annat andragande har jag äfven till Sven Hedlund, men mera till hans goda hufvud än hjärta, ehuru det senare aldrig kan eller får vara borta ur rådet! Det är om påskyndandet af den fria akademi, hvarom jag med så osäglich tillfredsställelse läst i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning. Bäste vän, sätt den i gång, och du har beredt dig en lefvande, oförgänglig minnesvård i ditt fädernesland! Och tänk på att, utom redan omförmälda lärostolar, inrätta en ny för en vetenskap rätt för tiden behöflig och som (jag

icke nog kan förundra mig häröfver) hittills hålles anonym eller som en bisak, en liten adjunkt till andra professioner med gamla, berömda namn; och som jag funnit så behandlad i alla länder och akademier, dem jag vet något om! Låt den framträda i Göteborg i öppna dagen, uti solens ljus och med dess rätta namn: *samhällslära*. Ingen kan bättre än förf. till artiklarna »Om uppfostran» i Svensk månadsskrift (en af de bästa och på positivt innehåll rikaste, som tidskriften innehåller) verkställa en så viktig reform och göra det så, att alle man måtte förstå huru nära den sunda samhällsläran sammanhänger med den sanna lifsläran. Ack, huru gärna komme jag till Göteborg än en gång, om än endast för att sitta som åhörarinna i den lärosalen!»

Hennes sista ord till vännen lyda så:

»Tack och välsignelse för allt hvad du gör och än vill göra för vårt samhälle. En hjärtlig hälsning till din älskliga hustru och äfven till din unga vän V. R. (Viktor Rydberg) från din gamla väninna

Fr. Bremer.

En tjänstefolksfråga för 100 år sedan.

»Intet är nytt under solen», heter det visserligen, men då man hör i alla tonarter upprepas klagan öfver »tjänstefolket nu för tiden — deras lyx och öfverdåd», käänner man sig dock frestad att tro, det man här står inför något alldeles nytt, ett för våra dagar säreget samhällsöndt.

Och har vår egen barndom förflutit i en mera undangömd vrå af landsbygden, då minnas vi från den, äfven om den ej ligger så långt tillbaka, löner, vanor och pretentioner, som skulle slå en yngre generation med häpnad och som stärka oss i den tanken, att »den gamla goda tiden» ändå måtte ha funnits till. Troligen läg den blott ett litet stycke bortom den dag, då våra barndomsminnen börja; sammanfaller med dem gör den ej, ty vi minnas ju äfven från barnaåren klagan öfver en fördärfvad, förvekligad nutid, i motsats till hvad som varit.

Men skulle vi begifva oss af på upptäcktsfärd efter den gyllene tid, då ingen vållade den andre bekymmer genom att vilja flyga

högre än vingarna bära, då ginge det oss nog, som det gick gamle kung Svegder, när han drog ut att söka Asgård; hur han vandrade, fann han aldrig hvad han sökte. Sagan förtäljer ju intet om hans vandring, om hur många gånger han, däråd af gäckande hägringar, trodde sig framme vid målet, men den behöfver ej heller berätta därom; vi veta det ändå, ty den delen af den gamle kungens historia går igen i alla tider.

Och skulle vi under vårt sökande efter den gamla goda tiden förirra oss upp i det tornrum, där Uppsala domkyrka förvarar sitt arkiv, då upprepades den troligen än en gång. Också vi trodde oss nu ha hunnit vår vandrings mål.

Allt häruppe är så lugnt och stilla. De stora, prydligt ordnade folianter, som på gulnade pappersblad berätta för oss om gångna tider, tala bestämdt blott om enkla, flärdfria människor, som visste sin plats och förnöjsamt behöllo den. Och med en segerviss känsla slå vi på måfå upp en af de största bland de stora, portföljliknande böckerna, den som innehåller domkyrkorådets handlingar för åren 1629—1809. Och så läsa vi: Protocoll hållit i Uppsala Domkyrka, den 25:te augusti 1793. Med många »emedan» och »alldenstund» förtäljes oss där, att församlingens respektive ledamöter den dagen kallats att sammanträda i kyrkans kor, hvarvid till underdånigaste åttlydnad af en Kungl. Maj:ts nådiga skrifvelse af den 19:de april s. å. skulle inhämtas husbönders, mäns och fäders tanke om huru onyttigt öfverflöd af sidentyger, nyttjade af tjänstefolk m. m., säkrast skulle förekommas. Äfven hemställes huruvida man ej borde för tjänstefolket fastställa redan förut antagna, särskilda dräkter eller ock afgifva förslag till nya sådana. »Och som församlingens ledamöter härmed fingo röna ett förnyadt vedermäle af Kungl. Maj:ts landsfaderliga omsorg att genom inskränkning och hämmande af en skadelig yppighet och fördärfligt öfverflöd befordra allmän och enskild välmåga samt nådiga förtroende för sina trogne undersåtar att med dem rådsamma, huru detta ändamål säkrast må kunna erhållas, så gjorde prästerskapet sig försäkradt att församlingens respectiva ledamöter, af vanlig nit och tillgifvenhet för konung och öfverhet, sökte svara emot Kungl. Maj:ts visa och nådiga afsikter samt med den omtänka och rådighet detta ärende fordrar gå Hans Kungl. Maj:t till mötes».

En af de akademiska fäderna, professor Zacharias Nordmark, tyckes först ha fått ordet. Hans memorial, som här nedan ordagrant återgifves, tillropar oss på nytt ett »allt är sig likt under solen». Den respekt för människovärdet och den personliga friheten, på

hvilken vår tid så gärna vill lägga monopol såsom på något för den nytt och utmärkande, framlyser klart i den gamle Uppsalaprofessorns skrifvelse. Denna lyder så:

»Då Församlingens Ledamöter böra, enligt Kungl. Maj:ts allernådigaste befallning, yttra sina tankar öfver de utvägar, hvilka de förmoda lättast kunna hämma det öfverflöd i kläder, som hos ringare medborgare och i synnerhet hos tjenstehjon af Qvinnokönet synas vilja dagligen tilltaga, lärer ingen af oss vara, som icke med alla rikets innebyggare instämma i den underdånigaste vördnad och erkänsla för den nåd och omvårdnad, hvarmed Kungl. Maj:t icke allenast omfattat Rikets hushållning i allmänhet, utan äfven sträckt sin nådiga omtanke till denna class af sina ringaste undersätare.

Men hvad själfva medlen vidkomma, som kunna föreslås till berörda ändamåls vinnande, torde icke tankarna vara enahanda. Jag för min del kan icke tillstyrka den utväg, som af flere församlingar skall vara vidtagen, att nemligen genom en egen, bindande öfverenskommelse fränkänna allt tjenstefolk af Qvinnokönet rättigheten att bära sidentyg och därigenom till någon del lika som utstaka för dem en viss klädbonad. Mänskliga lynnet ger mig anledning att tro, att hvarken en sådan öfverenskommelse eller någon laga författning af samma innehåll skulle medföra önskad verkan. Samma summa, som ett tjenstehjon nu använder till inköp af sidentyg och hvilken jag i allmänhet icke tror vara så mycket betydande, skulle då utgå antingen för bomullstyger eller något annat dylikt till prydnad och grannlåt tjenande. Yppigheten i kläder skulle således blott ombyta form utan att genom någon sparsamhet minskas och de åtskilliga skepnader, under hvilka denna fåfänga kan visa sig, äro alldeles oräkneliga.

Härmed vore dessutom en annan olägenhet att befara, nemligen aftagande flit och idoghet hos denna del af den tjänande menigheten och en tilltagande häglöshet att träda i tjenst. Det vore helt naturligt att sky för ett stånd, hvarest användandet af den lön, hvilken man genom egen svett och möda förtjent, vore inskränkt inom dylika tillkomna gränser och i hvilket man vore tvungen att likasom offentligen, genom själfva klädedrägten, gifva tillkänna, hvad ringa lycka blifvit ens lott i verlden. Så länge andra utvägar gifvos att på hvad sätt som helst uppehålla ett mödosamt lif, skulle mången icke träda i tjenst, utan hellre söka hjälpa sig fram under någon annan titel för att derigenom vara undantagen från det tvång i anseende till klädedrägten, som åtföljde namnet af tjenstehjon.

Den tjenligaste utvägen är efter min tanke den, att hvarje husbonde söker att med vänliga föreställningar och öfvertygande skäl väcka tjenstehjons egen omtanke att genom en förnuftig hit hörande sparsamhet och hushållning bereda sin framtid en bättre utkomst. Jag nödgas väl medgifva, att icke heller dylika föreställningar så allmänt kunna väntas åstadkomma den åsyftade verkan, men så måtte väl icke häller fördomarnas välde vara så vidsträckt och mäktigt, att de icke hos många skola gifva vika för förnuftiga föreställningar, i synnerhet om dessa sistnämnda lyckligtvis skulle understödjas af matmödrars och deras döttrars förellysande exempel, af hvarje nemligen i sin mån. I alla fall är denna utvägen den lindrigaste och hvars välmenande afsigt i intet afseende kan med något skäl misstydast.»

Tilläggas må, att stämmans beslut fattades i enlighet med professor Nordmarks förslag.

S—e W—r.

Litteratur.

Moderna argonauter. Roman af *Eliza Orzeszko*. Bemyndigad öfversättning från polskan af *E. Weer*.

När jag hör eller ser *Eliza Orzeszkos* namn, för en ofrivillig och nödvändig association det vekt och vemodigt klingande namnet »Njemen» i min tanke. Som den breda blåa floden rullar sina böljor mellan dessa polska stränder, där de människor lefva och tåla och strida, som hon älskar och med sin gripande patetiska skildringskonst gjort kära för oss, samt i dagrars och väderväxlingars evigt skiftande färglek symboliskt följer gången af de lifsöden hon förtäljer, så löper i dämpadt svall genom all hennes vittra gärning en ousinlig underström af den lidelsefulla och lödiga patriotism, som framspringer endast ur skötet af ett kufvad och förtrampadt folk. »Den blåa vägen» kallar hon den själf i ett af sina mest episkt anlagda verk, »Vid Njemens stränder», — den blåa vägen, som sköljer fram genom själarna i generation efter generation, trotsigt brusande hos de unga och våldsamma, nästan uttorkad och krupen ner i jorden hos de gamla och trötta, men äfven hos dem i stånd att någon gång forsa fram i dagen.

Till den här ifrågavarande romanen har hon icke valt stoffet inom den kuriösa landtadeln med dess säreget nationella prägel, dess roande och rörande blandning af rustika lefnadsvanor och magnatstolthet, eller bland de ödmjuka och slafvande bönderna, utan miljön

är här en storstads europeiserade penningssocietet. Det är inte tal om enkla människor, som hägna opraktiska ideal och i sublim oförmåga af ett fullfördt resonnemang företaga storslagna och till intet båtande uppoffringar. Denna gången ställer hon så godt som idel kloka personer framför oss, individer som verkställa skarpsinniga kalkyler öfver tillvarons realiteter och eventualiteter och veta arrangera sig så, att de dra största möjliga profit af detta försätliga lif, som de nu tyvärr ha placerats in i. Naturligtvis går ingen af dem riktigt till botten med sin mikroskopiska granskning af världens bristfälliga hopsättning, ty i så fall skulle de med sin bindande logik inte tveka att rekommendera sig och uppsöka förintelsen — eller en ny tillvaro på andra sidan, man får vara beredd på hvad som helst. De ha hvar och en sitt lilla fredade undantag, sin lilla dyrkade inkonsekvens, hvilken skänker den nödiga förevändningen för att existera.

En är begäfvad med exceptionella anlag för det slags öfverklassiga tjuveri, som kallas affärsspekulationer och som, när det drifves skickligt och i dristig skala, inbringar millioner. Han är ingen vanlig dumdryg grosshandlarparveny utan en i sitt slag storartad och ovanlig man, som ser djupare och skarpare än folk i allmänhet och besitter omfattande kunskaper äfven på andra områden än det som är hans speciella. »Plikttroget, rastlöst arbete» är hans lefnads a och o, allt hvad denna världens naiva drönare kalla nöjen existerar icke för honom på annat sätt än som den ledsammaste delen af de förpliktelser, hvilka åligger en man med hans ställning och syften. Han har synat det hela tillräckligt och konstaterat att det är fåfänglighet alltihop; nej, plikten, arbetet och — millionerna är det enda reella. En präktig och öfverlägsen man var det, han kunde inte undgå att hysa aktning för sig själf, och om han inte var särskildt omtyckt af sina medmänniskor, så måste det ha berott på att dessa voro mindre hågade för att böja sig under det pliktrogna arbetets ok och därför hade svårt att fördraga den fläckfria plikt känslans inkarnation.

Andra ha räknat ut, att allt som användes till bedöfningsmedel i denna jämmerdal, så väl materiella tillfredsställelser som plikter och känslor med mera dylik julgransgrannlåt, är bosch och »glaserade lerkrukor» och intet annat opiat nöjaktigt än sådant, som alstrar hittills okända nervdallringar och öfversinligt retande sensationer. Därför syssla de ingående med preraphaelitisk konst och modern engelsk konstindustri samt sträfva systematiskt att medelst en sällsam hopsmältning af mystik och brutalitet raffinera sina excesser (människor äro de ju dock dessvärre) till svindlande och öfverjordiskt rusande extas. Så få äfven de sitt raison d'être, fastän på en krokig och subtil omväg långt på sidan om hopens upptrampade raka stig. De äro inga fadda, tomhufvade pomadalejon, sådana som bruka förlöjligas i romaner, utan verkliga tänkare- och poetnaturer, libertiner visserligen men af samma utsökta och högt kultiverade art som de läckra dandies Gabriele d'Annunzio plägar

skapa till sitt beläte och hvilkas karakteristik han med särskild grundlighet meddelat i *Il piacere*.

Men är det inte så, att hvarje fel man begår är som att trycka på knappen till en mekanism, som står i förbindelse med ett tortyrredskap, hvilket på den gifna signalen föres oss närmare, plötsligt eller småningom, tills vi pressas i dess grepp? Till och med ett litet mer eller mindre frivilligt logikfel måste man böta för på detta sätt. Hvad de ästhetiska monomanerna beträffar, tycker man sig när som helst skåda dem på sträckbänken, deras spröda lifsmotiv kan blåsas bort som fjunen på en taraxacum, och förf. har icke ansett sig behöfva påpeka det förtviflade i deras situation. Men arbetshjälten, pliktheroen, mångmillionären, hur gick det för honom, när lifvets logik, som icke i likhet med hans egen för öfrigt så fyndiga kände några förbehåll, kom och slet sönder hans konstrika systemspånad? Han vämdes vid sitt arbete, han förnekade sina plikter, han sparkade undan sina millioner. Han sköt sig en kula genom hufvudet. En svart ridå sänkes ned, man får ingenting veta mer, boken är slut.

Men hvar blir den blåa vågen af under allt detta? Jag tycker mig förnimma dess snyftande sorl från sida till sida, dess entoniga brus kan icke fullt kväfväs af det mångstämmiga larmet, och när »den hedersmannen Kranicki» på sitt skygga, försynta sätt vecklagar i sitt inre öfver den brutala och narkotiska öfvercivilisation, som fräter hans omgifning, då är det som om Njemen åter såges rulla sina böljor genom ett polskt landskap med en ödmjuk och magnatstolt och rustik befolkning. »Ännu är Polen ej förlorat, men se, allt detta har Polen förlorat», tyckes författarinnan vilja säga.

Men hon är för mycket konstnär för att någonsin höja ett docerande pekfinger eller kursivera en läroric sentens. Hon anordnar icke skuggorna efter någon pedagogisk metod utan delar dem så, som de ge sig åt hennes skapande fantasi. Det är icke monstruösa uslingar hon vill teckna utan olyckliga individer, värda att hjälpas och att sörjas. Någon gång blir hon väl alltför maliciös i sina detaljeringar af öfversinligt hyperförfinade företeelser, men dels är ju detta svårt frestande för en medlem af en äldre generation och dels bemödar hon sig omotsägligt att skipa rättvisa så mycket som det står i en fattig syndig människas makt.

I en af personerna, mångmillionärens äldsta dotter, ser man ett fascinerande exemplar af det som fransmännen troligen mena med sitt något vaga och vida uttryck »la femme nouvelle». En elegant varelse, sammansatt af tankereda, skepsis och själfbehärskning, med den skarpt afgränsade hederskänsla, som männen bruka lägga monopol på, samt ett starkt och skyggt hjärta. Den lilla system, som spelar en viktigare roll, är snarare gjord efter mått och betyder mera genom det inflytande hon omedvetet utöfvar än genom sin egen beskaffenhet.

Jag har inte haft tillfälle att undersöka huruvida Eliza Orzeszko är en stilist. Oss kommer det emellertid mera vid, att hennes öfver-

sättare är det. Den granntyckta skicklighet i vändningar och ordval man ofelbart finner öfverallt och satsernas rytmiska fall, där innehållet så kräfver och originalet medger det, fullständiga njutningen af att läsa denna fängslande och suggestiva bok.

K. J.

* * *

En droppe ur hafvet. Roman af Annie Quiding.

Det är roligt att råka på en romanförfattare, som i likhet med Annie Quiding förstår den här i landet föga spridda och därtill i oförtjänt vanrykte komna konsten att *berätta* och därjämte alltid visar sig ha något att säga, som skänker en högre innebörd och syftning åt fiktionen. Efter alla de tunna och luftiga »stämningar» och ordmålningar, af hvilka vi läto oss tjusas under det förlidna seklets sista tiotal, kan det göra godt att få tag i böcker med substans, böcker som inte nöja sig med ett kretsgående psykologiserande öfver en eller högst två ur allt mänskligt sammanhang lösryckta individer, isprängdt med lyriska dagbokstirader, utan som vilja ge ett stycke värld att titta på, lägga fram en och annan våd af den underligt brokiga väfnad, till hvilken människoödenas olikfärgade trådar slingra sig samman. Här komma vi fram till realism igen, men på ett högre plan, ty utvecklingen går ju, som vi allvarligt böra bemöda oss att tro, i korkskrufsform, visserligen rundt, rundt, men dock ständigt uppåt. Verkligheten tecknas med iakttagelse och skärpa, men inte för sin egen skull utan som fragment af ett högre sammanhang och belyst af ett klarare ljus än sitt eget. Det råder dessvärre meningsskiljaktigheter ibland oss rörande det där sammanhanget, och hvad ljuset beträffar finns det en oändlig skala af synförmåga, från den skumögdhet, som närmar sig blindhet, till den häpnadsväckande clairvoyans, för hvilken till och med ett midnattsdunkelt källarhvalf kan bli en ljuskälla. Men låt oss alltid skänka tillbörlig aktning åt hvarje sträfvan att genomsyra det faktiska och materiella med ideella åskådningars surdeg!

Det skönlitterära arbete, som det här är tal om, hör till den i viss mån nya sorts böcker jag ofvan sökt karakterisera. Det är kanske inte fullt finkänsligt af mig att i detta sammanhang använda uttrycket »ny»; jag fruktar, att förf. skall uppta det som en förolämpning, ty ordet äger i hennes lexikon en särdeles försmädlig betydelse, detta i likhet med en del andra hittills icke förkastade begrepp, såsom »ungdom», »ästetik», »personlighet» och (med sällsynta undantag) »kärlek». Jag begagnade emellertid adjektivet naivt och utan bimening, ty det är verkligen min tanke, att boken liksom förf:s föregående roman och kanske mer än den är af en ovanlig och i sitt slag värdefull art.

Förtjänsterna torde kunna anses tillräckligt påpekade, nu återstår endast — det andra. När jag i början framhöll nöjet af att anträffa en författare af Annie Quidings beskaffenhet, uttalade jag

mig alltför kategoriskt. Det *kunde* vara utomordentligt roligt, skulle man tycka efter allt det ofvan sagda; men den bittra droppe, som plägar sätta en amper smak på hvarje jordisk fröjdedryck, utgör en väsentlig beståndsdel äfven af denna »droppe ur hafvet». Det är med obehag man lägger ifrån sig denna förträffliga bok efter att med växande irritation ha läst den till ända.

Jag kan inte förklara hur det kommer sig, men jag har ett slags obevisad tro på förf:s talang som karaktersskildrare. Hon har aldrig hitintills lagt den i dagen; men den djupt nedom ytan trängande blick hon stundom visar sig äga och den logiskskärpa, som jämte all annan skärpa förefinnes hos henne, borde göra henne ägnad för den genren. Men detta ingår inte i hennes system, hon har sin lifsåskådning och sina principer fasthamrade och det stycke mänsklighet hon handterar får vara snällt och arta sig så, att ingen rubbning inträder. Här är det inte fråga om individernas säregna danning, det gäller endast deras förhållande till den nämnda lifsåskådningen, som kan sammanfattas med det enda märgfulla ordet »tradition». Ja, där ha vi grundtemat för den predikan, som snor sig genom romanen. Allt som är godt är nedärfdt genom generationer, och allt nytt och traditionslost är ondska och illfundighet. Under sådana förhållanden inses ju, att det måste tummas litet extra på personerna, hvilket förf. också till öfvermått gör. Det kan aldrig vara riktigt bra att bära ett ofrälse namn — man *behöfver* naturligtvis inte sakna moralbegrepp för det, man kan ju ha goda traditioner i familjen; men någon verklig garanti finns det inte. Skånska baroner och fullblodshästar däremot erbjuda en helt annan trygghet och intaga därför också hedersplatser (den felfrie, medelålders agraren, som var hjälten i »Hvidehus», kännes godt igen i den här bokens nästan skrämmande fullkomlige kosmopolitpatriot). Äfvenså är det misstänkt att vara från Stockholm, ehuru den staden inte stammar från i går. Men ett Sodom lär den vara, och det litterära folket där — sådana futtiga, ryggradslösa, löjligen företeelser kan läsaren aldrig få en föreställning om annat än genom Annie Quiding. Värst är det emellertid beställt med ungdomen; den gör ingenting annat än går omkring och häfdar sin personlighet, som den lärt sig af »den nya litteraturen», och ter sig för öfrigt så flack och ointelligent, som — Annie Quiding kunnat göra den.

Af denna lilla framställning, som ingalunda gör anspråk på att vara det ringaste chargerad, framgår att förf. med all sin omisskänliga begåfning och sin tvifvelsutän varmt uppriktiga tro på sina ideals allenagiltighet icke är en fullt rättfram person utan snarare lutar åt den teknik, hvars ryktbara grundmaxim vi lärde oss i skolan, när vi började läsa om jesuiterne.

K. J.

Ärkefienden. En studie i tre akter 1900 af *Harold Gote*.

Den författarinna, som döljer sig under ofvanstående pseudonym, har valt dramat till den konstform, hvori hon omkläder sina samhällsreformatoriska funderingar. Hon har häri stora föregångare, och om hon i djärfhet ej ger någon af dessa efter, så — inte är hon ändå en Ibsen!

Denna gång är det mot »ärkefienden» kyrkan hon går i härnad, den makt, som lägger olidliga bördor på samhälle och individer. Det är här visserligen fråga om katolicismen, och dess representant, styckets pater Philippe, är en figur, som icke kan tänkas utanför den allena saliggörande kyrkans sköte, men manne ej förf:s mening är den, att all slags lagbunden religion är för den sanna andliga friheten tillintetgörande?

I ämnet, det måste medges, ligger stoff nog för åstadkommande af spännande dramatiska konflikter. Men dessa uteblifva så godt som alldeles. Själva »ärkefienden», den dämoniskt anlagde jesuitpatern, blir affärdad på ett otroligt lättvindigt sätt till läsarens icke ringa förvåning. Man hade väntat sig litet mer ruter hos denna andans man, om hvares herravälde öfver själarne man i början gjort sig så stora föreställningar. Men kvinnans makt — eller ska vi säga kärlekens? — är större än själfva allhärskaren Rom. Ett par fritänkande damer (den ena af amerikansk, den andra af svensk nationalitet, en omständighet som väl också döljer en djupsinnig tanke; handlingen tilldrar sig annars hos en katolsk familj i det franska Schweiz) få pater Philippe att bita i gräset och hans snöpliga sortie i tredje akten beledsagas af en af de vinnande parternas (amerikanskans) »segervisst» utslungade tirad: »Så sant jag står här, ser jag den tid då Rom fallit! Då Vatikanen är ett religionernas museum och Peterskyrkan en graf för fritänkare! Det är början till det rike, om hvilket det heter: Där skall ingen gråt vara mer och ingen klagan!»

Så lätt går det att kullkasta kyrkor! Harold Gote behöfver därför bara en liten »studie i tre akter». Hade förf. utvecklat ämnet i en broschyr eller en afhandling, hade hon med mindre apparat åstadkommit samma effekt. Men då hade vi gått miste om det väsentliga: dialogen. Ty häri ligger förf:s starka sida. I repliken är hon onekligen briljant. Inte en mening som ej är understruken, som ej döljer en djupsinnig tanke, icke en replik som ej har en fin udd eller innehåller en tänkvärd sentens; det är ett helt fyrverkeri af spirituella aforismer som växlas mellan dramats agerande personer. Jag skulle bara vilja göra den anmärkningen, att dialogen är alltför spirituell. Man tänker sig i verkligheten ett samtal nutidsmänniskor emellan sammansatt af idel aforismer. Skulle man ej till slut tråna efter ett tarfligt hvardagsspråks »prosit» eller »hur står det till»? Det gör man också, sedan man läst några sidor af Harold Gotes dramatik. Man beundrar förf:s slagfärdighet och språktalang men önskar att

hennes personnager ägde litet mindre af den varan. Och sannerligen, lösningen af samfundsproblem åstadkommes ej med några granna ord och spetsfundiga repliker!

L. D.

* * *

Elsa Wang. Lifsinteriör af *Wilma Lindhé*.

En bok som Elsa Wang efterlämnar ett intryck så trist, att det kommer en att misströsta om hela mänskligheten. Ty när kvinnorna utan att göra ett försök att strida mot ett vidrigt öde kasta yxan i sjön (hjältinnan i berättelsen kastar sig själf bokstafvigen i sjön) och finna lifvet utanför den s. k. kärlekslyckan så helt och hållet värdelöst, att det inte är annan råd än att göra af med det, då är det sannerligen ute med oss. Och märk, här är det ej fråga om en af dessa allt uppslukande passioner, om en kärlek, som är af den sanna kärlekens art och för hvars skull mycket varder människan förlåtet, utan det är otillfredsställd giftassjuka, för att begagna ett lindrigt uttryck, som kommer Elsa Wang, den till mogen ålder hunna, lifskraftiga och intelligenta kvinnan, att försumma sina plikter, glömma sin kvinliga värdighet och, då hon ser sin känsla obesvarad, att göra ända på sitt lif.

Hvad menar förf. med sin skildring af detta tragiska kvinnoöde? Vill hon visa att när en kvinna ej skaffat sig ett mål i lifvet — och hur kunna förneka att det i vår tid finns mångfaldiga sätt hvarpå äfven en ensam, af sitt arbete beroende kvinna kan gifva sin existens ett värdigt innehåll --, hon lätt nog dukar under för en henne ovärdig passion och att straffet blir förödmjukelse och död? Är detta afsikten med boken, blir den en hälsosam läxa, ett gif akt, som mången arbetande kvinna skulle ha godt af att ställa sig till efterrättelse.

Tendensen kan också vara en annan — och man känner sig frestad att tro, att det är *den* förf. vill häfda. Jag menar åsikten, att det erotiska elementet är det väsentligaste i kvinnans natur och att ett förkväfvande däraf ovillkorligt för till undergång. Så fattad lämnar Elsa Wang äfven bidrag till den art af kvinnopsykologi, som Laura Marholm och konsorter introducerat i litteraturen och som framkallat så många af en berättigad indignation burna protester från kvinnorna själfva.

Hvilken tendensen än må vara, intrycket af boken är sorgligt. Det blir ej heller gladare därpå att de personer, hvilkas bekantskap man fått göra, sakna all nobless, att de så väl till karakter som uppträdande verka second class. Detta är icke i samma mån fallet med hjältinnan, hvilken bild, som mycket annat i berättelsen, är skisserad med en säker och skicklig hand.

L. D.

* * *

Fru Margret. En roman ur lifvet af *Nanna Wallensteen*.

Man kan våga hundra mot ett, att en bok med ofvanstående underrubrik innesluter en sorglig historia och att dess upplösning är hvad man kallar otillfredsställande. Men hvad är väl lifvet annat än en mer eller mindre underhållande roman, där kapitel efter kapitel ett människoödes vidrigheter utvecklas för att sluta med den för alla lifsskådespel oundvikliga epilogen: döden-befriaren?

Men alla ur lifvet tagna romaner ha ej lifvets färg. Ibland äro de så döda och färglösa, att de verka som en dåligt gjord kopia af det lefvande original de pretendera att framställa. Detta är icke fallet med *Nanna Wallensteens*, ehuru de färger hon använder icke höra till det lifskraftiga slaget. Tvärtom, hennes »fru Margret» ger intryck af att vara gripen ur verkligheten mer än de flesta dylika böcker. Man glömmet därför gärna att ämnet är så ofta genomtröskadt — en hustru som med den sega trohet, hvilken är för »de sanna kvinnorna» karakteristisk, hänger fast vid en ovärdig make. Inför det genomledda och genomkämpade stannar man alltid med sympati och detta är närmast den känsla *Nanna Wallensteens* bok inger läsaren, en känsla, som visserligen blandas med en viss otålighet öfver de många döda kapitel romanen innehåller, men som står kvar, då man vändt dess sista blad.

L. D.



De internationella kvinnokongresserna i Paris 1900.

III.

Kvinnornas fredskongress.

Omedelbart före den stora världsfredskongressen, som afhölls i Paris 30 sept.—5 okt., samlades därstädes från skilda länder och världsdelar ett antal kvinnor, representerande den vidt utgrenade »Alliance universelle des femmes pour la paix», till en kongress för att rådslå om de lämpligaste formerna för speciellt kvinnornas arbete i fredens tjänst. Vid kongressens sammanträden, som ägde rum i det åt densamma gästfritt upplåtna »Palais égyptien», leddes förhandlingarna mestadels af den kända fredsvännen och feministen Mme Marya Chéliga, en af stiftarinnorna till det ofvannämnda kvinliga fredsförbundet. De på programmet upptagna frågorna sorterade under följande tre hufvudgrupper: I. Kvinnans roll inom fredsarbetet. II. Uppfostran i fredens tjänst. III. Fredstankens praktiska tillämpning.

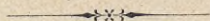
I kongressens resolutioner betonas starkt vikten af att mödrars och uppfostrarinnors inflytande öfver det uppväxande släktet gör sig gällande i fredsvänlig riktning; vidare framhålles det som ett mål för uppfostran att väcka och stärka aktningen för medmänniskors rätt och lif, äfven då det gäller främmande nationaliteter, samt att i allmänhet utbreda det sanna broderskapets grundsatser. Kongressen uttalade sig äfven varmt för vidgade och stärkta internationella förbindelser på olika områden.

»Kvinnornas allmänna fredsförbund» ger själf det vackraste exempel på ett internationellt föreningsband, i det denna organisation räknar flera millioner medlemmar, fördelade kring hela världen. Öfver den montre, där förbundet exponerar en mängd dokument rörande sin verksamhet, svajar också en samling flaggor, som representera ett stort antal olika nationaliteter och bära vittne om huru kvinnorna i skilda land förenat sig till gemensamt arbete för fredens och solidaritetens nobla idé.

Att kvinnornas fredskongress var föremål för välvillig uppmärksamhet från myndigheternas sida, därom vittnade den af uppriktig hjärtlighet präglade festliga mottagning i Hôtel de Ville, hvarmed staden Paris hedrade kongressens medlemmar och där municipalrådets v. ordförande i anslående ordalag bragte sin hyllning åt det kvinliga fredsarbetet.

I kongressen deltog de båda delegerade vid världsfredskongressen från Sveriges Kvinnliga Fredsförening, fruarna Louise Frænckel och Fanny Petterson, af hvilka den senare är vicepresident för Sverige i »Alliance universelle des femmes pour la paix».

Nästa kongress kommer att hållas 1903 i Berlin, där förbundets vicepresident är fru Lina Morgenstern. E. B.



Föreningsmeddelanden.

Af **Fredrika-Bremer-Förbundets föreläsningsserie** ha nu de tre första föreläsningarna ägt rum under stor anslutning och lifligt intresse från allmänhetens sida. Första föreläsningen, som hölls af professor *Montelius*, behandlade »Kvinnan i Norden för 1000 år sedan». Föreläsaren utgick från de isländska sagorna, där kvinnan spelar en framstående roll och där man återfinner den karakteristiska fornnordiska kvinnotypen, den

af ädelhet i skick och tänkesätt utmärkta friborna kvinnan, den i huslig idrott såväl som i dådkraftiga handlingar förfarna husfrun och hjältemodern, mannens like och trogna följeslagerska. Föreläsaren slutade sin intressanta och af många humoristiska drag illustrerade framställning med en vädjan till nordens nu lefvande kvinnor att väl vårda det stora arf: frihet under lagens förpliktelse, som våra förfäder lämnat oss.

Vid den andra föreläsningen, den s. k. Geijer-aftonen, höll professor *Boëthius* från Upsala ett föredrag om E. G. Geijer, hvare han i korta, kraftiga drag tecknade Geijers betydelse såväl inom historieforskningens område som inom familjens och samhällets. Vi hoppas i ett följande häfte få tillfälle att med föreläsarens egna ord återge senare afdelningen af hans innehållsrika föredrag, däri han visade hurusom Geijers stora tankar äga tillämplighet för alla tider, ej minst för vår egen. Den intressanta Geijer-aftonen fick en värdig avslutning i den utmärkta tolkning, som herr Oscar Lejdström och fru Dagmar Möller gäfvo åt flera af Geijers sköna sånger.

Tredje föreläsningen behandlade ämnet »Saga och historia». Åt detta anslående motiv gaf föreläsaren, riksantikvarien *Hildebrand*, en lika sakrik som intressant utläggning, i det han utvecklade det nära sammanhanget mellan de två begreppen saga och historia såväl från kulturhistorikerns som från fornforskarens synpunkt.

Nästa föreläsning äger rum måndagen d. 19 nov., hvarvid den framstående norska talarinnan fröken Gina Krog kommer att föreläsa om Camilla Colletts personlighet och lifsgärning.

..

Handarbetets Vänners höstutställning ägde rum den 29, 30 och 31 oktober och var besökt af en talrik och intresserad publik.

Bland utställningsföremål märktes ett dörrförhänge tillhörande Haga slott, gäfva af H. M. drottningen till H. K. H. hertiginnan af Dalarne, komp. af fröken Sofia Gisberg.

Ett banér tillhörande kungl. Akademien för de fria konsterna, komp. af professorskan Kerstin Clason.

En flossamatta, nio meter lång, i ljusa rosafärger, afsedd för ett galleri, komponerad af fröken M. Sjöström och beställd af herr Douglas Dickson.

I dessa dagar ha på inbjudan af Vereeniging voor de Kunst i Utrecht att deltaga i en konstutställning därstädes i november och december månader 150 större och mindre föremål dit afsändts.

Dessa komma sedan att öfverflyttas till Haarlems museum för att äfven där utställas.



Till Fredrika-Bremer-Förbundet insända böcker.

- F. & G. Beijer:** Föreningen Heimdalls folkskrifter. N:o 1—60.
- Albert Bonnier:** *Lindhé, Wilma*, Elsa Wang. — *Wickström, Victor Hugo*, Mansstudier. — Föreningen Verdandis småskrifter 1887—91. — *Wester, Ellen*, Fridesvidas krönika. — *Ahlgren, Ernst*, Samlade berättelser. — *Lindström, Johan (Saxon)*, En barndomskärlek.
- Fosterlandsstiftelsens förlagsexpedition:** *Runa*, Ljudande malm. — *Lagerfelt, Märta*, Mot ljuset. — *Edersheim, Alfred*, Den heliga historien, del 7 (slutet). — *K. G.*, Kyrkliga lifsrörelser i Danmark.
- Hugo Geber:** *Orzeszko, Eliza*, Moderna Argonauter. — *Quiding, Annie*, En droppe ur hafvet.
- Ferd. Heyl:** Från sagolandet. — *Ruskin, John*, Hvad Venedigs stenar lära.
- Aktiebolaget Hiertas Bokförlag:** af *Wirsén, C. D.*, Ellen Keys lifsåskådning och verksamhet som författarinna.
- Lars Hökerberg:** *Aagaard, S.*, Min solstråle. — *Wallensteen, Nanna*, Fru Margret.
- Ljus' Förlag:** *Dickens, Charles*, Oliver Twist. — *Erckmann-Chatrion*, Efter Moskwas brand. — Svensk vitterhet, 1850—1875.
- Nordin & Josephson:** *Landberg, Carlo*, Till ljuset.
- P. A. Norstedt & Söner:** Föreningen Heimdalls folkskrifter. N:o 61—67. — *Lundgren, Fredrik*, Bilder från Sofia-hemmets arbetsfält. — *Wallin och Schager*, Sjukhuset. — *Lagerstedt, Lotten*, Kokbok för hem och skola, i stad och på landet. — *Lundström, Vilh.*, En ung vetenskap. — *Hazélius, Artur*, Samfundet för Nordiska Museets främjande, 1898. — Meddelanden från Nordiska Museet, 1898. — Handlingar angående Nordiska Museet: 4. Nordiska Museets tjugufemårsminne, 1873—1898; 5. Nordiska Museet inför 1900 års riksdag. — *Laurin, Carl G.*, Konsthistoria. — *Fryxell, A.*, Berättelser ur svenska historien, häft. 1—4.
- Alf. Samuelssons förlag:** *Schröder, Gustaf*, Vägledning i fiske; Om skidor och skidlöpning för jägare och turister.
- Schleicher Frères:** *Ruchert, C.*, La photographie des couleurs. — *Lefèvre, André*, Les Gaulois. — *Sieurin, E.*, Notre Globe.
- Fr. Skoglund:** *Cederborg, Aug.*, Göingehöfdingen och snapphanarna, häft. 7, 8. — Nya Testamentet eller Nya Förbundets skrifter — *Agrell, Alfhild*, Ingrid. — *Alrutz, Sydney*, I vår tids lifsfrågor, häft. 4, 13, 15 och 16.
- Wahlström & Widstrand:** *Wide, Gudrun*, Med kärlekens rätt. — *Harold Gote*, Ärkefienden. — *Forsslund, Karl-Erik*, Storgården. — *Beskow, Natanael*, Predikningar på kyrkoårets sön- och helgdagar.

C. E. Lagerström
FREJA-MAGASINET

STOCKHOLM

Lager af **Sybehör & Modevaror**

OBS! Order från Landsorten exp. skyndsamt.

Nya Hushållsskolan

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: Fröken H. Cronius.

Nya Hushållsskolans Matsalar

Vestra Trädgårdsgatan 19.

OBS! Särskild matsal för fruntimmer.

Kramer & Jahnke, 
  **Modemagasin.**

15 Birger Jarlsgatan, 1 tr.

Bikupan,

21 Klarabergsgatan 21.

Svenska fruntimmersarbeten: Hemväfda Gardiner, Nationaldräkter, Broderier, stickade och virkade arbeten, glödrerade artiklar, träsniderier, Dockor, Lampskärmar, Barnkläder, Förkläden, Mössor, Askar med modeller för »baby»-utstyrselar, Lappskor m. . m

Beställningar mottagas på Linneutstyrselar och alla slags fruntimmersarbeten. Märkning med broderi och bläck utföres.

Broderade Remsor.

Knypplade och virkade Spetsar finnas på lager.

Rekvisioner från landsorten expedieras skyndsamt och omsorgsfullt. Allm. Tel. 51 65.

Fugenie Bolin, som med högsta betyg genomgått Tysklands största läroanstalt för tillskärningkonst, meddelar undervisning i tillskärning, mönsterritning och profning af alla till Dam- och Gossgarderoben hörande kläder. Kursen varar 2 å 3 veckor, men elev, som så önskar, får fortsätta längre tid för samma pris. Anmälan torde godhetsfullt ske genast.
Bryggaregatan 2 B, 3 tr., kl. 12-2.

Pristäflan

Fredrika-Bremer-Förbundet

utfäster härmed ett pris å 300 kronor för den bästa, prisvärdig befädda skrift öfver ämnet:

Betydelsen af den gifta kvinnans myndighet för henne själf och för samhället.

Skriften bör innehålla en kortfattad redogörelse för den gifta kvinnans nuvarande rättsliga ställning i Sverige och i samband därmed något beröra den olika ställning, som i detta afseende intages dels af den ogifta kvinnan, dels, i vissa andra länder, särskildt Norge och Danmark, äfven af den gifta kvinnan.

På grundvalen af denna framställning böra — för att klargöra betydelsen af den gifta kvinnans myndighet — framhållas de allmänt mänskliga rättsprinciper, som kränkas genom hennes omyndighet inför lagen, samt de kulturella insatser, som därigenom gå förlorade för samhället.

Med pris belönad skrift betraktas som Förbundets egendom.

Täflingsskrift, hvilken ej bör öfverstiga ett tryckark vanlig oktav, skall inlämnas till **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, Stockholm, Drottninggatan 54, senast den 1 december 1900** och vara åtföljd af förseglad sedel, innehållande författarens namn och adress.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36

Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15
är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.
För hjälpsökande kl. 1/2 10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.

Öppet 10—4.